VERSLAG

VAN DEN

STAAT EN DE WERKZAAMHEDEN

DES

INSTITUUTS,

GEDURENDE HET JAAR 1856/1857.

M. H.

Het is U uit het eerste nommer van onze in dit Instituutsjaar verschenen Bijdragen gebleken, dat het nieuwe Regement, aan de vaststelling waarvan onze voorgaande bijeenkomst grootendeels gewijd was, korten tijd daarna, en nadat ook nog door het Bestuur, volgens het verlangen der Vergadering, een paar artikels van het toen aangeboden ontwerp, gewijzigd waren, door de Koninklijke sanctie bekrachtigd is geworden. Daardoor is het in de plaats getreden van het oude.

Wij hadden gehoopt dat de Leden van het Instituut thans reeds in het bezit zouden zijn van eenige goede vruchten van de in het nieuwe Reglement opgenomen bepaling, dat behalve de Bijdragen, ook de Werken kosteloos aan de Leden worden verstrekt, maar wij zijn in onze pogingen daartoe teleurgesteld geworden. Eerstdaags echter zullen twee van de ter pers gebragte werken verschijnen, namelijk de *Reizen en Onderzoekingen in de Indischen Archipel* van D^r^. S. MÜLLER, en een Javaansch werk, de oude Geschiedenis van Java bevattende, doch eenvoudig *Geschiedenis van Adji-såkå* genoemd, naar dengeen, dien de Javanen als den grondlegger hunner beschaving beschouwen. — Ter perse is voorts nog, in de eerste plaats, het *Journaal van de ontdekkingen in de Japansche zeeën*, van M. GERRITSZ. VRIES, waarvan de uitgaaf alleen vertraagd

is doordat de heer VON SIEBOLD welwillend op zich genomen heeft het met aanteekeningen te verrijken: de meerdere waarde, die het Journaal van onzen landgenoot daardoor erlangen moet, zal die vertraging dubbel vergoeden; in de tweede plaats, de *Reis van* Prof. REINWARDT *in de Molukken*, in het jaar 1821, een werk dat gewis met hooge belangstelling zal worden te gemoet gezien. De voorgaande Werken hebben wij U bij vorige gelegenheden reeds genoemd, maar van dit laatste hebben wij U nog niet gesproken. De Hoogleeraar DE VRIESE, te Leiden, in het bezit gekomen van REINWARDT's nagelaten papieren, gaf aan het Bestuur van het Instituut de openbaarmaking van een gedeelte daarvan in overweging. Na een opzettelijk onderzoek van twee daartoe uit zijn midden gecommitteerde Leden, besloot het Bestuur zijne medewerking te schenken tot het uitgeven der *Reis naar de Molukken* en van eenige *kleinere stukken* tot dezelfde nalatenschap behoorende. De heer DE VRIESE, die zich met de bewerking belast heeft, zal de Reis doen voorafgaan door eene levensschets van den beroemden Hoogleeraar. Het werk zal minstens 50 vel druks beslaan en van een Atlas met platen vergezeld gaan. De druk is reeds zoo ver gevorderd, dat wij niet twijfelen of onze Leden zullen het werk nog voor het einde van het jaar 1857 in hun bezit hebben. Wordt deze onze verwachting vervuld, dan zal zich dat jaar door het verschijnen van vier werken van wegen het Instituut kenmerken, en zullen de Leden, zoo hopen wij, de in het afgeloopen jaar ondervonden teleurstelling rijkelijk vergoed achten.

Wij hebben U bij eene vorige gelegenheid van nog een tweetal werken gesproken. Een daarvan zou zijn eene verzameling van *Stukken uit het Archief te Batavia.* Wij deelden U op onze voorgaande bijeenkomst mede, dat wij in het belang van de orde en de volledigheid dier onderneming gemeend hadden voorstellen aan de Regering te moeten doen. Een gevolg daarvan is geweest, dat wij onze vrees gegrond hebben bevonden, dat de inzigten, waarmede men ons vroeger die stukken aanbood, andere waren dan wij ons hadden voorgesteld en dat dus aan de uitgaaf, gelijk wij die gaarne gewenscht hadden, voorloopig geen voortgang is kunnen gegeven worden.

Het andere werk, dat wij op het oog hebben, is het aan het De-

partement van Koloniën toebehoorende Handschrift van M^r^. P. VAN DAM, *Over de opkomst, zamenstelliag en bloei der Nederl. Oost-Indische Compagnie.* De uitgaaf hiervan is nog steeds afhankelijk van het advies eener Commissie, die wij, ten gevolge der vraag, door het Departement van Koloniën gedaan, of het Instituut die uitgaaf zou kunnen bezorgen, verzocht hebben om ons in deze gewigtige zaak met haren raad voor te lichten.

Van de uitgaaf der *Teekeningen van de Tempel van Boro-Boedoer*, waarover wij, zoo als wij U in ons vorig Verslag mededeelden, op verzoek van Z. E. den Minister van Koloniën, het toezigt op ons hebben genomen, kunnen wij melden, dat zij goed vordert. Het is een werk van grooten omvang: het aantal teekeningen, nu reeds ontvangen, is 304, die in 20 achtereenvolgende bezendingen zijn overgezonden; er ontbreken nog vier bezendingen, die nog worden verwacht. Inmiddels wordt er ijverig met het op steen brengen der teekeningen voortgegaan, maar het werk zal eerst dan onbelemmerd kunneu vorderen, wanneer alle teekeningen zullen zijn ontvangen.

In het Verslag over het jaar 1854/55 hebben wij gesproken van het eigen letterschrift, dat de Maleijers zouden gehad hebben vóór de overneming van het Arabische alphabet, en daarbij gewaagd van hetgeen tegenwoordig nog in de bovenlanden van de residentie Palembang in gebruik is. Het Bestuur, door eenige welwillende mededeelingen van den heer W. L. DE STURLER, te Leiden, aangespoord om ten aanzien van dit alphabet een meer opzettelijk onderzoek in te stellen, heeft zich gewend tot Z. E. den Minister van Koloniën, door wiens hulpvaardige medewerking het thans een aantal Handschriften, met dat karakter geschreven, ontvangen heeft. Eenige daarvan zijn op bamboe en in het land zelf zeer moeijelijk te verkrijgen. Het Bestuur hoopt er in te zullen slagen om die Handschriften te verklaren en ze bevorderlijk te maken tot de kennis der bevolking van een gewest, waarvan tot dusver, niettegenstaande het tot de belangrijkste onzer bezittingen mag gerekend worden, de binnenlanden, behalve aan de ambtenaren, die er vertoefd hebben, nog bijna ten eenemale onbekend mogen heeten.

Het Bestuur, overwogen hebbende dat de roeping van het Instituut,

verspreiding der kennis van onze Oost-Indische Bezittingen, ook kan worden bevorderd door de aandacht te vestigen op al wat, onafhanhankelijk van zijne bemoeijingen, door anderen in dezelfde rigting wordt tot stand gebragt, heeft besloten, dat telken jare, wanneer daartoe genoegzame stof voorhanden is, de Secretaris aan het Bestuur, in zijne laatste Vergadering, die aan de algemeene voorafgaat, zal aanbieden een *Verslag omtrent hetgeen buiten den kring van het Instituut is voorgevallen op het gebied van Taal- Land- en Volkenkunde van Nederlandsch Indië.* Aan dat besluit door de Secretaris voldaan zijnde, zal het door hem ingediend Verslag in deze Vergadering aan U worden medegedeeld.

Van de *Bijdragen* is eene derde aflevering van Deel I der nieuwe Serie ter perse. Wij voelen ons, sedert dat de bepaling omtrent het kosteloos aan de Leden verstrekken der Werken gemaakt is, minder gedwongen om voor eene jaarlijksche hoeveelheid vellen druks te zorgen en stellen de meer of minder spoedige voortgang der Bijdragen liever afhankelijk van het gehalte der stukken, die ons worden toegezonden.

Wij hebben hier thans nog alleen bij te voegen, dat, dank zij de onverflaauwde belangstelling, die het Instituut bij voortduring van zijne Leden mag blijven ondervinden, niettegenstaande die, wij erkennen het gereede, in den laatsten tijd op eene zware proef werd gesteld, de materiële positie van het Instituut niet ongunstiger is geworden. Zijn er enkele Leden afgevallen, er zijn daarentegen ook weer nieuwe bijgekomen. De goede vruchten, die wij ons van het veranderde oude Reglement blijven voorstellen, hebben nog niet zoo spoedig kunnen rijpen. Worden zij eenmaal genoten, dan hopen en verwachten wij, dat de belangstelling in onze inrigting, die zich tot dusver nog steeds tot betrekkelijk weinigen bepaalt, zich tot een grooter publiek zal uitstrekken.

Verslag van den Secretaris van het Koninklijk Instituut voor de Taal- Land- en Volkenkunde van Nederlandsch Indië, ingeleverd in de Bestuursvergadering van 18 *April* 1857.

Meermalen zijn in het *Verslag des Bestuurs over den staat en de werkzaamheden des Instituuts* opgenomen geworden mededeelingen en beschouwingen over hetgeen buiten zijnen kring door anderen was verrigt. Het

laatst had dit plaats in de Algemeene Vergadering van 26 April 1855. Het Bestuur, oordeelende dat het Verslag bedoeld bij Art. 27 van het thans werkende Reglement, zich moest bepalen tot zijne eigene verrigtingen en niet moest gewagen van die van anderen, maar tevens uit een algemeen wetenschappelijk oogpunt het nut van dergelijke beschouwingen erkennende, heeft besloten, dat zij voortaan zouden worden opgenomen in afzonderlijke mededeelingen, door den Secretaris aan het Bestuur, en door dit aan de Algemeene Vergadering te doen.

Thans voor het eerst aan dit besluit zullende gevolg geven heb ik dus een veld van twee jaren ter beschouwing voor mij.

Ik heb gemeend als Bijlage bij mijn Verslag te moeten geven eene zoo volledig mogelijke opgaaf van al wat in den tijd, waarover het loopt, van Werken of Tijdschrift-artikels, de Taal- Land- en Volkenkunde en Oudheden van Nederlandsch Indië betreffende, is verschenen. Zulk eene, uit den aard der zaak drooge, lijst kan uwe aandacht niet levendig houden. Ik bepaal mij derhalve tot zulke geschriften, als waarvan het onderwerp meer op algemene belangstelling mag aanspraak maken, en zal verder slechts eenige beschouwingen mededeelen, waartoe de bedoelde lijsten van zelfs aanleiding geven.

En zoo zijn er al aanstonds op het gebied van de Land- en Volkenkunde van Nederlandsch Indië in het tweejarig tijdvak, dat wij te overzien hebben, enkele werken te noemen, waarvan een ieder de verschijning met vreugde moet begroet hebben. In de eerste plaats noem ik den grooten *Atlas der Nederl. bezittingen in Oost-Indië*, het hoofdwerk van den waardigen PIETER Baron MELVILL VAN CARNBÉE, doch dat hem, helaas! niet vergund is geworden ten einde te brengen. De heer NETSCHER, te 's Gravenhage, heeft in Januarij van dit jaar den Auteur eene laatste hulde gebragt, door in eene uitmuntende nekrologie, in de *Algemeene Kunst- en Letterbode*, zijne vele verdiensten in het licht te stellen. Het Instituut had de eer hem onder zijne Leden te tellen. Met blijdschap hebben wij vernomen, dat, vooral ook door de voorzorg van den ontslapene zelven, de uitgaaf van dit werk niet zal behoeven gestaakt te worden. Er zijn thans een zestiental kaarten van den Atlas uitgekomen, uitmuntende door keurige bewerking.

Een tweede werk, waarvan de verschijning nog versch in het geheugen ligt en dat ieder met evenveel genoegen zal lezen, als het onderwerp, waarover het handelt, hem zal aantrekken, in de *Reis door de Molukken*, in het gevolg van den Gouverneur-Generaal DUIJMAER VAN TWIST gedaan door D[r]. P. BLEEKER. Dat werk is geheel, wat de schrijver wilde dat het zijn zoude, uitstekend practisch en buiten twijfel zal het hieraan een ruime verspreiding te danken hebben. Het zal dan voor den heer BLEEKER eene schoone getuigenis afleggen van warmen ijver en wetenschappelijk-practischen zin, maar niet minder voor het Hoofd der Regering, onder wiens bestuur het is uitgegeven.

Ook moet ik hier nog noemen een werk, dat sedert mijne laatste opgaven, waarin ik de Vergadering op het toen reeds verschenen eerste Deel gewezen heb, door een tweede voltooid is. Ik bedoel het werk van Prof. VETH over *Borneo*, een werk, geheel anders dan het vorige en toch zijnen auteur even waardig, product van oneindig grootere belezenheid, maar van misschien minder zaakkennis, te groote massa stof misschien en die minder doorwerkt is, klassiek evenzeer als dat.

Eindelijk verscheen op vreemden bodem nog een werk, dat ten volle onze aandacht verdient, CRAWFURD'S *Dictionary of the Indian islands*. De beroemde auteur van de *Geschiedenis van den Oostindischen Archipel* heeft daarmede een nieuw bewijs geleverd, hoe hoog de kennis van Oost-Indië bij hem staat aangeschreven, daar de onderzoekingen, die hem een veertigtal jaren geleden, in de kracht zijns levens, bezighielden, ook nu nog den lust uitmaken van zijn' ouderdom. Zulk een' ijver te zien en van zulk een' vreemdeling moet ons zoowel voor hem als voor zijne studie innemen, al doet het ons van eenen anderen kant onaangenaam aan, dat wij in zijn werk wederom de blijken bespeuren, hoe de Hollandsche literatuur over het onderwerp, dat hij behandelt, nog altijd vreesselijk veel moeite schijnt te hebben om over de grenzen van ons landje heen te komen.

Op het gebied der taalkunde kunnen wij slechts één werk aanwijzen, maar een werk, dat, hoevele en hoe verdienstelijke wij er ook nevens te vermelden mogten hebben, aan geen enkel ooit den voorrang onbetwist zou laten: de *Javaansche Grammatica* van ons geacht medelid in

het Bestuur van dit Instituut, Prof. ROORDA, eene vrucht van jarenlange studie, en met de verschijning waarvan, als er eene geschiedenis van de beoefening der Oost-Indische talen ooit zal geschreven worden, men een nieuw tijdvak in die geschiedenis zal aanvangen; want niet voor de studie der Javaansche taal alleen is dat werk onmisbaar, maar ieder, die zich voortaan grondig op eenige Oost-Indische taal zal willen toeleggen, zal behooren er zich mede vertrouwd te maken. — Daar is nog een ander Werk, dat hier vermelding verdient, ofschoon het nog der toekomst toebehoort. Aan den heer H. VON DEWALL, laatstelijk Adsistent-Resident van Sambas, is opgedragen de zamenstelling van een *Maleisch-Nederduitsch Woordenboek*. Het gewigt van die taak zal ieder bevoegd beoordeelaar beseffen. Wij wenschen niets liever, dan dat de heer VON DEWALL gelukkig moge slagen, en dat ook zijn werk de blijken zal dragen van de vrucht te zijn eener even grondige taalstudie als het vorige.

Behalve de genoemde werken, M. H., zijn er nog slechts een paar kleinere, die het mij leed zoude doen niet genoemd te hebben, daar zij de vermelding hier ten volle waardig zijn. Het zijn twee Akademische Dissertatiën, die van den heer VAN DER CHYS, bevattende de *Geschiedenis van de stichting der Vereenigde O. I. Compagnie*, en eene andere van den heer SMULDERS, *Over het Tractaat van* 17 *Maart* 1824. Het belooft voor de kennis van de geschiedenis der Nederlanders in Oost-Indië veel goeds, wanneer verdienstelijke jongelingen, bij het verlaten der Akademie, als zij, door welke omstandigheden dan ook, betrekking op Indië hebben, dergelijke onderwerpen kiezen voor hunne Akademische proefschriften. Gelijk zooveel andere gedeelten der wetenschap, waaraan tot dusver weinig gedaan werd, is ook het schrijven van die geschiedenis in zijn geheel nog geen onderwerp om door een' enkel' man te worden opgevat. Maar als ieder, die er zich op eenigerlei wijs toe geroepen gevoelt, er het zijne toe bijbrengt en het voorbeeld van den eenen den anderen opwekt, dan mogen wij hopen, dat in eene welligt niet zoo heel ver verwijderde toekomst de mogelijkheid zal geboren worden om de hand te slaan aan een werk, dat in onzen tijd en overeenkomstig de eischen die deze doet, niet meer ontbreken mag.

Doch ook nog op een ander terrein, dat minder direct tot den werkkring behoort, die het Instituut zich gesteld heeft, wordt er, en is er in dit afgeloopen tijdvak, veel gewerkt. Te weten, op dat van Natuurlijke Historie en wel voornamelijk van Botanie. Daarvan getuigt wel in eene eerste plaats de *Flora van Nederl. Indië*, die door Prof. MIQUEL, te Amsterdam, wordt uitgegeven, en dat ik door bevoegde beoordeelaars een reuzenwerk hoor noemen. En inderdaad, wanneer men nagaat hoe altijd de Flora van onze bezittingen met meer bijzondere voorliefde is behandeld geworden, hoe al in vorige eeuwen de uitstekende RUMPHIUS lijvige folianten over dat onderwerp heeft geschreven en de literatuur van dat vak, die D^r^. JUNGHUHN in het eerste Deel van zijn *Java* geeft, een 130 tal titels van geschriften telt, dan kan men wel eenigzins begrijpen, wat het zegt van dat alles een geheel te maken, dat daarenboven voor zoo ver het den geleerden schrijver gegeven is de beschreven voorwerpen zelf te zien, geheel op eigen onderzoek gebouwd is.

Ook mag ik hier dat prachtige plaatwerk niet vergeten, de *Javaansche Orchydeën* van Prof. DE VRIESE, te Leiden, noch zijne uitgave van de *Plantae Indiae Batavae Orientalis*, uit de papieren van Prof. REINWARDT bijeengezameld.

Ik geloof niet, M. H., dat men tegenwoordig meer voor de verspreiding van grondige wetenschappelijke kennis van Oost-Indië billijkerwijze kan verlangen, dan wat er gedaan wordt. Voeg daarbij het aantal genootschappen op Java zelf, die elk op hun meer beperkt terrein arbeiden, en gelukkig arbeiden, gelijk wij hopen willen, en ieder zal met mij erkennen dat er vooruitzigt bestaat op eene schoone toekomst.

Doch ook dit goede, M. H., heeft, zoo vrees ik, eene keerzijde. Gelijk een al te welige wasdom wel eens doet vreezen voor derving van een gedeelte van den oogst, zoo is het ook hier. Dat aantal Genootschappen in Indië dreigt eene schrikverwekkende hoogte te zullen bereiken. Van den geest, die in dat opzigt velen onzer Indische broeders schijnt te bezielen, las ik onlangs een treffend voorbeeld. Vervuld van de ondervinding, die hij op eene reis had opgedaan, wilde een hunner weder een nieuw Genootschap stichten, en wel een voor Taal- Land-

en Volkenkunde van Nederlandsch Indië. Was het toeval, dat hij geen medewerking ontmoette of omdat men wist dat er zulk een Genootschap al bestond, namelijk ons Instituut, dat van dezelfde beschouwingen uitgaande als hij, dien ik op het oog heb, al sints jaren de leemten tracht te vervullen, die ook hem op die reis getroffen hadden. Of is ons Instituut inderdaad nog zoo weinig bekend en moet het bovenstaande ons tot een prikkel zijn om buitenaf wat meer daarvan te doen hooren? — Zóó kan het op den duur niet gaan. Dat herinnert aan den tijd toen een aantal verschillende Compagniën in ons Vaderland op Indië voeren en eindigden met, door malkander de loef te willen afsteken, dikwijls met meer nadeel dan voordeel te varen, tot dat de Vereenigde Oost-Indische Compagnie alles meer op den goeden weg bragt. Nu is op wetenschappelijk terrein zulk eene Oost-Indische Compagnie alles behalve wenschelijk en zal, van een' anderen kant beschouwd, het kwaad zich van zelf wel wat herstellen; maar het is altijd jammer dat lessen der ervaring zoo weinig behartigd worden en men steeds op nieuw door schade wijsheid moet leeren, wat echter wel zoo blijven zal tot het einde der wereld! 't Is dan ook in de Tijdschriften, die van enkele dier Genootschappen uitgaan — want allen kennen wij ze niet — reeds te bespeuren hoe ze lijden aan *atrophie*. Ik zag in een daarvan — en het trof mij te meer, daar ik zoo iets in een zóó goed tijdschrift niet verwachtte — laatst nog een stuk opgenomen, dat, blijkbaar zonder dat de Redactie zich des bewust was, die er zich anders wel met een woord over zou verklaard hebben, zoo goed als woordelijk hetzelfde is, dat voor eenige jaren hier te lande als een afzonderlijk werk uitkwam. Het handelt over *het Inlandsch Bestuur in het Gouvernement van Sumatra's Westkust*, en is niets anders dan een oud, en thans ook verouderd, verslag, dat den heer S. MÜLLER bij het bewerken zijner *Bijdragen tot de kennis van Sumatra*, welk werkje te Leiden het licht zag, tot leiddraad verstrekte en toen zelfs reeds eenige jaren vroeger in het Tijdschrift voor Nederl. Indië openbaar gemaakt was, doch in eenen vorm, die op zich zelf reeds de wederuitgave kon wettigen. Belangrijke stukken uit vreemde en moeijelijk toegankelijke Tijdschriften in onze taal overgebragt weder uit te geven, acht ik een zeer nuttig iets, maar het is

twijfelachtig of de wetenschap gediend wordt door op de bovenbeschreven wijs te werk te gaan. Men ziet echter, helaas! wel meer zulke zaken gebeuren en krijgt daardoor de ervaring dat ook in de wetenschap niet alles goud is, wat er blinkt. Ik herinner mij nog steeds mijne verbazing, toen ik, in een van de eerste Deelen van het Tijdschrift van Nederl. Indië een opstel ontdekte over eenen volksstam in de bovenlanden van Palembang, geschreven door iemand, dien tot zulk eene beschrijving uitnemend in de gelegenheid achtte, en ik bespeurde, dat zijn stuk voor een groot deel eene vertaling was uit de nagelaten geschriften van RAFFLES! iets waarvan de Schrijver met geen woord gerept had.

't Best, M. H., is, dat het Instituut van zijnen kant stil zijnen weg ga en een weinig vertrouwe op de lievelingsspreuk in Indië, dat alles wel teregt zal komen.

Ik heb gezegd.

